

ասէ. զոր աստ ուրեմն յետոյ ոմանք բարձին : Ի՞նչ կնշանակէ բարձին : Արտագրողը պատահամար բաց է թողած արդեօք մի օրինակում, կամ թէ մէկը զիտամար է բաց թողած եղել Աբիւղենոսի աշխատութեան բոլոր օրինակների մէջ . առաջին անգամից հասկանալի չէ երևում այս տեղը :

Բայց գործը կպարզվի, եթէ մենք կրկին դէպի Եւսերիոս դառնանք : Այնտեղ (երես 37, հրատարակութիւն Աւգերեանի) իսկապէս կտեսնենք Ասորեստանի թագաւորների ազգաբանութիւնը Բէլից մինչև Նինոսը, բայց հայկական թագաւորների մասին ոչ մի խօսք չկայ : Որտեղից առաւ Խորենացին, քանի որ այս ազգաբանութիւնը կգտնվէր Աբիւղենոսի մօտ և յետոյ բաց էր թողված : Մեր կարծիքով նոյն ինքն Մար - Աբասից :

4) Կեփաղիոնի անունը երկու անգամ կրիշատակէ Խորենացին. նախ կգտնենք նորան Շամիրամի Հնդկաստանի դէմ արած պատերազմի պատմութեան մէջ (զլ. ԺԷ) : Այս կգտնվի նոյնպէս Եւսերիոսի մէջ (երես 44), երկրորդ անգամ Խորենացին առաջ կրերէ Կեփաղիոնից եօթն տողից բաղկացած հատուած (զլ. Ե) : Այս հատուածի իմաստը կգտնվի Կեփաղիոնից առնված Եւսերիոսի քաղուածների մէջ (երես 45), բայց ակնբերէ, որ Խորենացին քաղած է ոչ թէ Եւսերիոսից, այլ ուրիշ տեղից :

(Աղարտ-նալի) :

Ա. Տ. Գ.

ՎԱՐԱԿԻՉ ՄԻԱԶՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ .

(«ԱՐԱՐԱՏ», սեպտեմբեր) :

Միազմատիկական հիւանդութիւնների ծագման և համաճարակ տարածման համար բաւական չէ միայն նոցա յատկանիշ թոյների ազդեցութիւնը, որովհետեւ հիւանդի մարմինը պատրաստ թոյն դուրս չէ հանում, այլ տալիս է ֆ (գեռ անյայտ) գործակալ նորա վերանորոգման համար, ֆ-ը գործակալը, ինչպէս մի քանի անգամ յիշել ենք, պէտք է ընդունել որ գետնի դրութենից է կախված, վասն որոյ և հիւանդութեան համաճարակմունքը կարող են տարածվել միայն այն տեղերում, ուր գտնվում են թոյնի վերանորոգման պայմաններ : Եթէ չկան այդ պայմանները, այն ժամանակ ներս բերված պատրաստ թոյնը անգամ կարող է մի քանի մասնաւոր հիւանդութեան դէպքեր առաջացնել, մինչև որ հիւանդութիւն զարթուցանող պաշարը նուազի, և կամ կարող է պատահել որ ներս բերված հիւանդութեան փոքր քանակութեամբ թոյնը, հիւանդութան մի կամ երկու դէպք առաջացնէ և կամ բոլորովին առանց հետևանքի մնայ :

Արեմն իւրաքանչիւր մի տեղ չէ նպաստում վերոյիշեալ հիւանդութիւնների թոյների վերանորոգման և տարածման համար : Խօշերան և ժանտախտը համաճարակ տարածվում են միայն քանի մի քաղաքներում, իսկ

միւս տեղերում բոլորովին չեն երևում, չնայելով որ նոցա յատկանիշ թղթերը պիտի որ անկասկած ներգործած լինին: Մի և նոյնը պատահում է որովայնատիֆի և դեղին տենդի համաճարակման ժամանակ, մինչև անգամ այն տեղերում, ուր նոքա տեղական են (эндемическія)․ թէ քաղաքում և թէ գիւղում վարակման առանձին բոյներ են կազմում, որով հիւանդութիւնը աւելին նշանաւոր փողոցներում և կամ առանձին տներում է ներգործում, իսկ նոցա հարեան տեղերը վարակումից խնայվում են: Այստեղ կարելի է յիշել այն փաստը, որ Եւրոպայում շատ քաղաքներ և գիւղեր կան, ուր խօլերան դեռ ոչ մի ժամանակ համաճարակ չէ երևացել, չնայելով որ այդ տեղերում շատ անգամ խօլերայի թղթ է ներս բերված եղել: Աւելի զարմանալի օրինակ կարելի է յիշել Լիօն քաղաքը, որ մինչև ցայսօր խօլերային անընդունակ է եղել, մինչև անգամ երբ Փարիզ և Մարսիլիա քաղաքները ենթարկված լինելով այդ հիւանդութեան, շատ դաղթականներ են ուղարկել Լիօն, որոնք ի հարկէ կարող էին իւրեանց հետ տանել խօլերայի թղթը մեծ քանակութեամբ: Պետերբուրգում խօլերայի համաճարակվուների միջոցին, երբէք չէ նկատվել որ հիւանդութիւնը կարողանար համաճարակ տարածվել նորա շրջակայքում գտնված Յարսկօէ Սէլօ անուանված տեղում, չնայելով որ այդ երկու քաղաքների մէջ եղած յարաբերութիւնները համաճարակման ժամանակ ևս շարունակվել են:

Բժշկական գրականութեան մէջ կան օրինակներ, որոնք հաստատում են որ թէ տիֆը և թէ խօլերան կենդրոնանում են մինչև անգամ քաղաքի նշանաւոր տներում, իսկ քաղաքի միւս մասերը կամ բոլորովին ազատ են մնում, և կամ շատ թեթեւ են հարուածվում: Բացի դորանից հետեւեալ համաճարակմունքի ժամանակ մի և նոյն տները և փողոցներն են զոհվում: Լեբէրդ ասում է որ 1847 թ. Փարիզի Սալպետրիէր անուանված շէնքում (հիւանդ ծեր կանանց համար) այնպէս սաստիկ տեղական խօլերայի համաճարակումն կար, որ այդ շինութեան 5000 բնակիչներից մօտ 1200 հիւանդացան: Նմանապէս երևեցաւ որ խօլերայի համաճարակմունքը կարող են յայտնվել մինչև անգամ մեծ շինութիւնների առանձին մասերում կամ սենեակներում: Այնպէս որ մի և նոյն տան, մի և նոյն գործով պարապող, և ընդհանրապէս մի և նոյն պայմանների մէջ գտնվող բնակիչները համաճարակման ժամանակ տարբեր բաղդ ունին հիւանդանալու: Իբրեւ զարմանալի օրինակ կարելի է այստեղ յիշել 1873 թ. խօլերայի համաճարակման ժամանակ եղած երեոյթը Լաուֆէնի բանտում (Բաւարիայում), ուր չնայելով որ բոլոր բանտարկեալները մի և նոյն պայմանների մէջ էին, բանտի արեւելեան մասում երկուշաբաթվան միջոցին խօլերան սաստիկ կատաղաբար էր ներգործում, իսկ բանտի միւս մասերը խօլերայից ազատ մնացին: Այս տեսակ օտարոտի փաստերը աչքի առաջ ունենալով պիտի ընդունել, որ վարակված շինութիւններում կան նշանաւոր տեղեր, որոնք համաճարակումից ազատ են, ինչպէս և նկատված է որ վարակված փողոցներում գտնվում են չվարակված տներ, կամ վարակված

երկիրներում չվարակված տեղեր:

Միազմատիկական հիւանդութիւնների այս տեսակ օտարոտի տարածման համար բաւական չէ պատճառ բերել կլիմայական և մթնոլորտական պայմանները, որովհետեւ յայտնի է որ մի և նոյն կլիմայում, մի և նոյն մթնոլորտի ազդեցութեան ժամանակ, մի որ և իցէ փողոցների մի քանի տները, խօլերայի և որովայնատիֆի կենդրոն են դառնում, իսկ նոցա մերձակայ տները բոլորովին ազատ են մնում: Ճշմարիտ է որ կլիմայական և մթնոլորտական պայմանները անտարբեր չեն մնում խօլերայի, զեղին տենդի, որովայնատիֆի և չն... տարածման եղանակների վերաբերութեամբ, այս պատճառով է որ օրինակի համար Նվրոպայում խօլերայի համաճարակմունքը երևում են ամառվան վերջերին և աշնան, բայց զոքա չեն բացատրում, թէ ինչի մի քաղաքում սաստիկ խօլերայ է առաջանում, իսկ նորանից մի քանի մղոն հեռավորութեամբ քաղաքը ազատ է մնում խօլերայից և ինչի փողոցի մի տան մէջ հիւանդութիւնը սաստկանում է, իսկ նորա դէմ յանդիման միւս տունը խնայվում:

Մենք անցեալ անգամ պատմեցինք թէ ինչ կապ կայ գետնի յատկութեան — առաւել ևս գետնի ծակոտկենութեան և խոնաւութեան — և տիֆի կամ խօլերայի համաճարակմունքի երևելու մէջ: Գորանով պէտք է բացատրել վերին աստիճանի միազմատիկական հիւանդութիւնների տարածման օտարոտի եղանակը: Շատ հետազօտութիւններից երևում է որ վարակիչ միազմատիկական հիւանդութիւնների տարածվելուն նպաստում է աւելի ծակոտկեն և ջրի ու օդի համար դուրաթափանց գետինը, ինչպէս օրինակ շատ խիճ պարունակող ջրաբեր գետինը (напосная почва): իսկ ժայռոտ գետնի վերայ կառուցված քաղաքները և գիւղերը ազատ են մնում միազմատիկական հիւանդութիւններից: Ուրեմն եթէ երկու մերձակայ տեղեր գտնվում են տարբեր գետնի վերայ, զարմանք չէ որ նոցանից մէկում միազմատիկական հիւանդութիւնների թոյնը ներս բերելուց յետոյ համաճարակումըն է առաջանում, իսկ միւս մերձակայ տեղում համաճարակումը բոլորովին չէ երևում և կամ երևում է մի քանի դեպքերով: Մի և նոյնը պէտք է ասել քաղաքի և կամ շինութեան առանձին մասերի համար: Շատ անգամ պատահում է որ աւելի փոքր տարածութեամբ գետնի յատկութիւնները ամենայն տեղ հաւասար չեն լինում, այնպէս որ թէ տների և թէ մեծ շինութիւնների առանձին մասերը կարող են կառուցված լինել այլ և այլ յատկութեամբ գետնի վերայ:

Թէ տիֆը և թէ խօլերան այն նմանութիւն ունին որ երկուսն ևս գետնի յատկութիւններից են կախված. իսկ Նվրոպայի վերաբերութեամբ այդ երկու հիւանդութեան մէջ այն նշանաւոր զանազանութիւնը կայ, որ տիֆը Նվրոպայի շատ մասերում պայմաններ է գտնում իւր անընդհատ գոյութեան համար, իսկ խօլերան մինչև ցայժմ դեռ չէ կարողացել արմատանալ ոչ Նվրոպայում և ոչ այլ աշխարհների մասերում բացի իւր հայրենիքից — արեւելեան Հնդկաստանից: Մեր երկիրներում խօլերային թոյնը մի ձը-

մեռվանից աւելի չէ կարողանում երկարել, որովհետեւ գետնի յատկութիւնները, մինչեւ անգամ ժամանակաւորապէս խօլերայից տրամադրված տեղերում, այնպէս չեն որ կարողանան նպատակել խօլերայի թոյնի մշտական վերանորոգման։ Այն հանգամանքը որ խօլերան բարձր տեղերում աւելի քիչ է երևում քան թէ գետային հովիտներում նմանապէս պէտք է վերաբերել գետնի յատկութիւններին։ Վարձում էին թէ կայ մի որոշ բարձրութիւն, որի սահմանից խօլերան դուրս չէ անցնում, բայց այս կարծիքը հաստատուելու բաւականաչափ փաստեր չկան, որովհետեւ կենդրոնական Ատիայում օրինակի համար կան այնպիսի տեղեր, որոնք ծովի մակերեսից 2000 — 2500 մետր բարձրութիւն ունին, այսու ամենայնիւ խօլերան երևումէ և այս տեղերում։ Միջին Եվրոպայում առաւել ևս Շվեյցարիայում և Գերմանիայում որքան յայտնի է խօլերան 800 մետր բարձրութենից չէ բարձրացել, այնպէս որ բարձր եղած տեղերը փոքր ի շատէ պահպանվել են նորանից։ Անապատի գետնի չորութիւնը խօլերայի թոյնի վերանորոգման չէ նպաստում, այդ պատճառով անապատային երկար ճանապարհորդութեան ժամանակ (մօտ երեք շաբաթ) խօլերան անհետանումէ։ Խօլերան նմանապէս անհետանումէ ծովով երկար ճանապարհորդելու ժամանակ, թէև խօլերայով վարակված նաւահանգիստ ունեցող քաղաքների հետ հաղորդակցող նաւերի մէջ պատահումեն հիւանդութիւնների, բայց սովորաբար հիւանդութիւնը հարուածումէ այն ճանապարհորդներին, որոնք ցամաք են դուրս գալիս, ուրեմն այնտեղ և վարակվում են։ Իրրեւ բացառութիւն պատահումէ երբեմն, որ նաւերից դուրս չգնացողներն ևս հիւանդանում են խօլերայով։ Ընդհանրապէս նաւերը խօլերայի թոյնի զարգացման կեդրոն չեն կարող դառնալ։ Հիւանդութեան դէպքերը նմանապէս շատ քիչ են պատահում և այն նաւերում, որոնք խօլերայով վարակված նաւահանգիստ ունեցող քաղաքներից ընակիչներ են տեղափոխում։

Այժմ այլևս կասկած չկայ որ վարակիչ միազմատիկական հիւանդութիւնները տարածվում են մարդիկների յարաբերութեան միջոցով, այդ հիւանդութիւնները մի տեղից միւս տեղ չեն կարող տեղափոխվել, մինչև որ հիւանդաբեր թոյնը մարդիկ և կամ առարկաները չտարածեն։ Ոչ մի ժամանակ չէ պատահել, որ խօլերան մարդիկների յարաբերութենից առաջ մի տեղից միւսը տարածվի։ Այդ պատճառով երբ երեսուն թուականներին խօլերան այցելեց Եվրոպային, երկու տարվան միջոցին հազիւ կարողացաւ Վասսական ծովի եզերքից մինչև Փարիզ հասնել, այդ ճանապարհորդութիւնը կարող էր խօլերան անել եթէ կարելի է ասել «ոտով» և կամ աւելի շուտ ձիով։ Այժմեան ճանապարհների հաղորդակցութիւններին նայելով (երկաթուղի), խօլերան այդքան ճանապարհը կարող է մի քանի օրում անել։ Բոլորովին հասկանալի է ինչի միջոց հիւանդութիւնը ճանապարհների հաղորդակցութեան համեմատ է տարածվում, ուր գետային հաղորդակցութիւնը զարգացած է կամ ուր ղլխաւոր ճանապարհները գետերի ուղղութեամբ են գտնվում, այն

տեղ խօլերան այդ ճանապարհներով է տարածվում, երկաթուղիների գրծերի վերայ եղած բնակութեան տեղերում խօլերան աւելի շուտով է տարածվում, ծովեզրեայ երկիրներում կամ կղզիներում խօլերան երևում է ամենից առաջ նաւահանգիստ ունեցող քաղաքներում, Համաճարակման համար քամիների ուղղութիւնը անտարբեր է, որովհետեւ հիւանդաբեր թոյնը օդի հոսանքով չէ տարածվում, գետերի հոսանքները այն նշանակութիւնը ունին, որ նոցանով որոշվում է մարդկային յարաբերութիւնների գլխաւոր ուղղութիւնը: Առատանդնուալօլսի միջազգային խօլերային ժողովի արձանագրութիւններից երևում է որ 1865 թ. խօլերան բերած էին Հընդկաստանից և Ճաւայից Մեկկայ մահամետական ուխտագնացները և այդ տեղից վերադարձող ուխտաւորները խօլերան տարածել էին մահամետական երկիրների բոլոր մասերում և Աղեքսանդրիայից սկսած մինչև Միջերկրականի համարեա բոլոր քաղաքները:

Ինչ որ պատմեցինք խօլերայի մասին կարելի է վերաբերել նոյնը և միւս միազմատիկական հիւանդութիւններին:

Հիւանդաբեր թոյնի տարածողը կարող է ինքն մարդը լինել թէ առողջը և թէ հիւանդը, որովհետեւ երկուքն ևս լինելով խօլերային տեղում, իրանց շորերի և կամ մարմնի հետ կարող են թունաւոր նիւթ տարածել խօլերայից տակաւին ազատ երկիրներում: Այս վերջին հանգամանքը շատ բժիշկներին սխալանքի մէջ է ձգել, ստիպելով նոցա ընդունել այդ հիւանդութիւնը իբրեւ փոխադրական (կաշողական), — ընթերցողը արդէն գիտէ թէ որքան անհիմն է այդ հայեացքը:

Անշուշտ առարկաները — ուտելիքները, ապրանքները և այլն կարող են նմանապէս նպաստել թոյնի տարածման, որովհետեւ նա կաշելով այդ առարկաների վերայ կարող է երկար ճանապարհորդութիւններ անել: Հիւանդների կղկղանքները չեն պարունակում իւրեանց մէջ պատրաստ թոյն, ուրեմն և ուղղակի չեն կարող վարակել, միայն պէտք է ընդունել որ նոցա մէջ թոյն ծագելու սկզբունք կայ, որ գետնի գործակալների նպաստմամբ, խօլերայի թոյն է առաջացնում:

Վերոյիշեալ միազմատիկական հիւանդութիւնների թոյնները մարդի կազմուածքի մէջ թոքերով են ներս մտնում և ոչ թէ ընդունվում ըմպելի ջրով: Այս հարցի մասին բժիշկների մէջ սաստիկ վիճաբանութիւններ եղան, որոնք մինչև ցայժմ դեռ վերջնական վճիռ չեն ստացել: Թէ ըմպելի ջուրը կարող է տիֆային և խօլերային հիւանդութիւնների միջնորդ լինել, սա մասամբ միջնադարեան աւանդութենից է առաջացած, որ համաճարակմունքի տարածումը վերաբերում էր ջրհորների թունաւորութեան, և մասամբ ևս այժմեան շատ հարեանցի արած հետազօտութիւններից, որով աշխատում են մի կապ գտնել տիֆային կամ խօլերային հիւանդութիւնների և խմելու ջրի գործածութեան մէջ, որի հետ մի կերպով (ջրհորների և արտաքնոցների մօտ լինելով, հիւանդների կըղ-

կղանքների ջրի հետ խառնվելով և այլն) իբր թէ հիւանդարեր թոյնը խառնվել է: Հիւանդութեան ու ջրի գործածութեան մէջ եղած կապը հաստատ էին ընդունում, եթէ հետազօտութեան միջոցին գտնում էին ջրի մէջ աւելի գործարանաւոր նիւթեր և կամ բորակաթթուաւոր և այլն. և կամ եթէ կասկածելի ջրհորը խափանելուց յետոյ համաճարակումը դադարում էր: Մի և նոյն ժամանակ մոռանում էին որ հիւանդների կղկղանքները բոլորովին չեն պարունակում պատրաստ տիֆային կամ խօլերային թոյն — որ այդ հիւանդութիւնների համաճարակմունքը առաւել ևս սահմանափակեալ տեղերում կամ փողոցային և տնային համաճարակմունքը կարճ ժամանակ են տևում — և թէ ջրի մէջ փոքր ինչ սովորականից աւելի գործարանաւոր նիւթերի կամ բորակաթթուաւոր ներկայութիւնը չեն կարող ապացոյց լինել որ հիւանդարեր թոյնը նորա մէջ գտնվում է, և վերջապէս ուշադրութիւն չէին դարձնում գետնի յատկութիւնների վերայ և նմանապէս այն փաստի վերայ, որ ամենայն ժամանակ և ամենայն տեղ վարակվում են և այնպիսի անձներն, որոնք կասկածելի ջուր անգամ գործ չէին գնում: Այսպիսի թերակատար հետազօտութիւնները ոչ մի ժամանակ օրինաւոր հետեւանքներ չեն կարող տալ և ճշմարիտ որ ամենայն տեղ, ուր վերաստուգված դիտողութիւններ են արած, երևացել է որ խօլերայի կամ տիֆի և ջրարաշխութեան մէջ բոլորովին կապ չկայ, և եթէ մի որ և իցէ տեղ նկատված է եղել այդ տեսակ երևակայական կապ, միշտ կարելի էր լինում համաճարակման տարածումը այլ կերպ բացատրել, աւելի համապատասխան այդ հիւանդութիւնների յատկութիւնների վերայ ունեցած տեղեկութիւններին: Միով բանիւ մինչև ցայժմ ոչ մի դեպքում անկասկածելի դիտնական ճշգրտութեամբ հաստատված չէ որ թէ տիֆը և թէ խօլերան կարող են տարածվել ջրի միջոցով, և մինչև անգամ չկայ ոչ մի դեպք, որով շատ թէ քիչ հաւանական լինէր ընդունել հիւանդութեան այդ կերպ տարածումը:

Աւրեմն պէտք է ընդունենք որ օդն է միայն խօլերայի տիֆի և ընդհանրապէս միազմատիկական հիւանդութիւնների փարակման միջնորդը, և ինչպէս մենք բացատրեցինք գետնի յատկութիւնների մէջ պէտք է զըտենք միազմատիկական հիւանդութիւնների թոյնների դարգացման նպաստող գործակալներ, ուրեմն և գլխաւորապէս մենք պէտք է երկիւղ կրենք գետնի օդից, որն առաւել շատ է պարունակում իւր մէջ հիւանդարեր գործակալներ: Պետենհօֆերը քանի մի անգամ ուշադրութիւն դարձրեց գետնի օդի և մեր բնակարանների օդի մէջ եղած մշտական հաղորդակցութեան վերայ, մեր բնակարաններում առաւել ևս ձմեռ միջոցին միշտ գետնի օդի հոսանքը բարձրանում և խառնվում է բնակարանների օդի հետ և ոչ ոք չէ կասկածում որ ներքնասենեակների կամ մասանների օդը, իւր բաղադրութեամբ համարեա նոյնանման է գետնի վերին շերտերի օդին, և պէտք է ուրեմն այդ ճանապարհներով բնակարանները ընդունեն վարակիչ միազմատիկական թոյները, բացի դորանից ամեն մի ծանրաչափա-

կան ճնշողութեան ցածանալը պիտի որ դետնի օդի հոսանքը դետնից վեր բնակարաններում աւելացնէ, և ճշմարիտ որ մի քանի բժիշկների հետազոտութիւններից երեւցաւ որ տիֆային և խօլերային համաճարակմունքը ուղեկից են եղել ծանրաչափի սաստիկ ցածանալուն և մինչև անգամ համաճարակման զօրութեան փոփոխութիւնը մեծաւ մասամբ ուղեկցել է ծանրաչափական ճնշողութեան փոփոխութեանը:

Ինչ որ կվերաբերվի անհատի տրամադրութեան դէպի միազմատիկական հիւանդութիւնները, նկատված է որ տիֆով հիւանդանալու տրամադրութիւնը աւելի մեծ է 15—20 տարեկան հասակում, տիֆը մեծաւ մասամբ հարուածում է առողջ և պնդակազմ անհատներին, իսկ խօլերան թոյլ և նուազ մարդիկներին: Ցեղը կարծես թէ առանց ազդեցութեան չէ մնում: Բրիդէնի 20 տարւան տեղեկագրական աղիւսակներից երևում է որ Հնդկաստանում խօլերայից մեռել են հազար եվրոպացիներից 54 հոգի, իսկ տեղական ժողովրդից 4. այսինքն եվրոպացիներ մօտ 13 անգամ աւելի են վնասվում քան թէ տեղական բնակիչները: Ցեղական բնակիչներից Սիպանները աւելի քիչ են տրամադրված վարակման, քան թէ միւս բնակիչները — Հօրկասները, որոնք չնայելով որ միւսնոյն պայմանների մէջ են գտնվում, ինչպէս և Սիպանները, նկատված է որ նեգրերը դեղին տենդով համարեա բոլորովին չեն վարակվում, և նոցա տրամադրութիւնը դէպի այդ հիւանդութիւնը աւելանում է միայն այն ժամանակ, երբ նոքա բարեխառն երկիրներում երկար մնալուց յետոյ վերադառնում են իւրեանց հայրենիքը:

Գ. Տ. Գ.

ԳՈՒՏՏԷՆԵԼԻԳ,

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀՆԱՐՕՂ:

Ա.

Մարդկութեան բարերարների եւ մեծագործ անձների վերայ ճշտ զրով եւ խօսով, երբէք ժանձրալի չէ, այլ առաւել եւս զգացմունք կշարժէ: Այս մտքով յօժարութեամբ կնրատարակենք Գուտաէնթէրդի կենսադրութիւնը, որ երբէք չէ կարօզ հնանալ, այլ քանի որ կզարգանայ մարդկութեան քաղաքակրթութիւնն, այնքան մարդկութեան այսպիսի բարերարներն արժէք կստանան:

Յովհան Գուտաէնթէրդը ծնվեցաւ 1400 թ. Մայնց ազատ եւ հարուստ քաղաքի մէջ Բէյնի ափին Գերմանիայում: Նա հին ազնուական ցեղից էր:

Մայնց, Ստրազբուրգ, Վօրմս եւ ուրիշ ինքնավարչական քաղաքները, Գերմանիայի ծայրագոյն իշխանութեան տակ գտնվելով, կկառավարվէին ինքն ըստ ինքեան ինչպէս փոքրիկ հասարակապետութիւններ: Նոցա ժողովուրդը բաղկացած էր պատերազմասէր ազնուականներից, քաղաքացիներից եւ աշխատասէր հասարակ ժողովրդից: